

УДК 378.018.43:373.3.091.12.011.3-051

Міненко А. О., Чердниченко Ю. А., Донець І. О., Турчина І. С.

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТРУКТУРИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті проаналізовано важливі аспекти модернізації та трансформації освітньої галузі. Дистанційне навчання розглядається як важливий індивідуалізований процес передачі і засвоєння знань та вмінь, що потребує подальшого обґрунтування основних засад його впровадження.

Розкрито особливості структури запровадження педагогічних технологій дистанційного навчання в процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи. Результати констатувального експерименту дозволяють обґрунтувати доцільність впровадження технологій дистанційного навчання в підготовці майбутніх учителів початкової школи.

Ключові слова: освітній процес, інноваційні технології, дистанційна освіта, дистанційне навчання, майбутній вчитель початкової школи.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку початкової освіти в Україні характеризується особливою інтенсивністю та масштабами перетворень, зумовлених не лише актуальними завданнями формування молоді особистості, а й залученістю системи освіти до світових інтеграційних процесів, що відбуваються в умовах інформатизації та глобалізації. Цілеспрямоване набуття майбутніми вчителями початкової школи знань, умінь і навичок, орієнтація на розвиток, розроблення та реалізацію ефективних механізмів її формування є важливою складовою освіти.

За останнє десятиріччя значно зросла увага державних органів до системи вищої освіти: відбувається модернізація освітньої галузі, розробка стратегії її трансформації. У прийнятій Національній доктрині розвитку освіти України визначено стратегічні аспекти діяльності закладів вищої освіти впродовж перших десятиліть нового століття. Нова модель демократично-законодавчих реформ передбачає розвиток різних форм організації навчання у ЗВО, при цьому значна увага зосереджена на розвитку дистанційної та безперервної освіти, що потребує подальшого обґрунтування основних засад її впровадження.

Головною метою використання дистанційного навчання у ЗВО є забезпечення доступу до електронних освітніх ресурсів шляхом використання сучасних інформаційних технологій та телекомунікаційних мереж. Розв'язання цієї проблеми потребує пошуку ефективних та оптимальних шляхів реалізації фахової підготовки майбутніх учителів, посилення уваги щодо формування наукового світогляду сучасних студентів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості процесу підготовки вчителя початкових класів досліджувалися вченими В. Бондарем, Н. Бібік, А. Бистрюковою, О. Івлієвою, С. Єрмаковою, М. Вашуленком, М. Захарійчук, Н. Казаковою, Л. Кекух, Н. Кичук, Л. Хоружою та багатьма іншими.

Сучасні соціально-економічні, освітні і духовні трансформації, що відбуваються в усіх сферах життя українського суспільства, висувають нові вимоги до рівня професіоналізму вчителів, а відтак є потреба у перегляді та осмисленні підходів до їх підготовки в умовах неперервної професійної освіти. Відтак зміни вимог до рівня професіоналізму учителя зумовлюють необхідність внесення змін у зміст та організацію професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи, де професійний та особистісний розвиток усе частіше розглядають як єдиний процес становлення майбутнього вчителя в умовах його підготовки у закладі вищої освіти (А. Алексюк, А. Деркач, А. Маркова, Л. Мішук, Л. Рибалко та ін.).

Проблеми впровадження та шляхи оптимізації освітнього процесу загалом та дистанційного навчання, зокрема, досліджують закордонні та вітчизняні вчені. Серед них найбільш вагомими та авторитетними сьогодні називають роботи А. Андрєєва, О. Анісімова, Р. Бергер, Р. Деллінг, В. Кухаренка, В. Лапінського, Д. Леонтьєва, Н. Морзе, О. Пінчука, Є. Полат, Г. Рамбле, І. Роберт, Н. Талізної, Ю. Триуса, М. Томпсон, Дж. Хассон, А. Хуторського, А. Шихмурзаєва та ін. Їх

дослідження присвячені історії розвитку дистанційного навчання, теоретичним аспектам та організації дистанційного навчання (організаційна структура, види зв'язку зі студентами, оцінювання навчальних матеріалів, програм, студентів), розробці матеріалів для викладачів та студентів (підготовка навчальних матеріалів, методика роботи зі студентами дистанційної форми навчання).

Мета статті – проаналізувати особливості запровадження технологій дистанційного навчання в закладах вищої освіти при підготовці майбутніх учителів початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перед сучасними закладами вищої освіти постає важливе завдання підготовки майбутніх учителів початкової школи до життя в динамічному постіндустріальному суспільстві, яке формує соціальне замовлення на них не лише як носіїв певного обсягу визначених освітньою програмою знань, а й як компетентних, конкурентноспроможних фахівців, здатних творчо проектувати свою діяльність та її результати в професійній сфері. Прогресивна педагогічна, наукова та культурно-мистецька громадськість виявляє активний інтерес до реалізації науково обгрунтованого змісту освіти; до втілення у практику початкової школи передових дидактичних принципів та методів навчання [10, с. 376].

Міністерство освіти і науки та інші державні служби проводять відповідну роботу щодо реформування освіти, а нормативні документи визначають цілі і завдання вдосконалення підготовки майбутніх учителів до застосування інноваційних технологій. Осмислити й об'єктивно оцінити сучасний стан і особливості модернізації професійної підготовки майбутніх учителів можна лише в контексті історичного розвитку початкової освіти. Історик педагогіки О. В. Сухомлинська стверджує: «Нині неможливо розпочати розв'язання проблеми, не визначивши, що ж було зроблено до цього, від чого потрібно відштовхнутись, розвиваючи, розбудовуючи нове знання» [14, с. 8].

Ключовим напрямом державної освітньої політики сьогодення, згідно з проектом Національної стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 року, є інформатизація освіти, удосконалення бібліотечного та інформаційно-ресурсного забезпечення освіти і науки. Вчений М. Згуровський уточнював, що однією з найбільш характерних освітніх технологій з точки зору необхідності застосування інформаційних мереж є дистанційне навчання [8].

У сучасних умовах у закладах вищої освіти розробляються та реалізуються нові педагогічні технології навчання, які передбачають спосіб реалізації змісту освіти відповідно до навчальних програм за допомогою системи форм, методів, засобів навчання і сприяють високоефективній підготовці майбутніх спеціалістів [12, с. 117].

Ідея освіти на відстані в принципі не є новою, вона виникла з усвідомлення суспільством необхідності навчання без відриву від професійної діяльності все більшої кількості людей. Концепція освіти на відстані розроблялась у двох напрямках: через систему заочної освіти та систему кореспондентського навчання. Історично дистанційне навчання виникло у 1840 році, коли Ісаак Пітман запропонував навчання через поштовий зв'язок для студентів Англії. Інтенсивний розвиток дистанційної освіти в Європі і Америці розпочався в 70-і роки. У 1856 році Чарльз Тюссе та Густав Лангеншейдт розпочали викладання мови заочною формою у Німеччині [6].

Варто зазначити, що в наукових дослідженнях одночасно використовуються два поняття – «дистанційна освіта» та «дистанційне навчання». Дистанційне навчання в системі вищої освіти розглядається як альтернатива заочної та денної форм навчання та їх запровадження в навчальний процес. За визначенням Т. Волобуєвої, дистанційне навчання трактується як «взаємодія викладача і студента між собою на відстані, що відображає всі властиві навчальному процесу компоненти і реалізовані особливими засобами Інтернет-технології або інші засоби, які передбачають інтерактивність». Дистанційна ж освіта трактується як «освіта, реалізована за допомогою дистанційного навчання» [4, с. 241].

Не існує єдиного визначення для дистанційного навчання. Скоріше, існує багато підходів до розуміння цього терміну. Слід також зазначити, що поряд з терміном «дистанційне навчання» вживаються і такі терміни, як заочне навчання, домашня освіта, самостійне вивчення, відкрите навчання, незалежне навчання, екстернат, навчання на відстані тощо. Всі вони належать до однієї проблемної області, проте мають дещо різні відтінки значень.

В Україні дистанційна форма освіти запроваджується з 2000 року і регулюється «Концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні» і Положенням про дистанційну освіту МОН України, яке було затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України. Саме в цьому документі наведено визначення поняття «дистанційне навчання» – це індивідуалізований процес передавання і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчання у спеціалізованому середовищі, яке створене на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [13, с. 92].

Дистанційне навчання – це навчання, у процесі якого надання істотної частини навчального матеріалу і більша частина взаємодії з викладачем здійснюються з використанням сучасних інформаційних технологій: супутникових зв'язків, комп'ютерних телекомунікацій, національного й

кабельного телебачення, мультимедіа, навчальних систем. Для успішного проведення дистанційного навчання використовується система Moodle.

Дистанційна форма навчання має ряд беззаперечних переваг. Зокрема, здобувач вищої освіти може навчатися у зручній для нього час, звичному оточення та у відносно автономному темпі. Варто врахувати також і нижчу вартість такого навчання, оскільки відпадає потреба в оренді приміщень, оплаті значної кількості персоналу та економію часу [2].

Проте, система дистанційного навчання має і недоліки. По-перше, для успішної корекції навчання та адекватного оцінювання важливо мати безпосередній контакт із здобувачем освіти. Крім того, неможливо точно перевірити, чи саме та людина працює, виконує завдання чи це робить хтось інший. Тому остаточний контроль якості знань все ж таки проводиться на очній сесії. Крім того, не у всіх населених пунктах є можливість доступу до мережі Інтернет-зв'язку. І найголовніше, при дистанційному навчанні втрачається безпосередній контакт між викладачем та студентом [9].

Дистанційне навчання в сучасному світі здійснюється за допомогою різноманітних технологій, які відрізняються за: формою подання навчальних матеріалів; наявністю посередника в системі навчання або за централізованою формою навчання; за ступенем використання телекомунікацій і персональних комп'ютерів; за технологією організації контролю освітнього процесу; за ступенем впровадження до технологій навчання класичних методів ведення освітнього процесу; за методами ідентифікації студентів при складанні іспитів та ін. [3, с. 319-320; 11].

Дистанційний метод навчання є більш зручним і значно дешевшим, ніж традиційний, завдяки ефективному використанню навчальних приміщень, полегшеному коригуванню електронних навчальних матеріалів та мультидоступу до них.

За умови дистанційного навчання активна роль викладача не зменшується, оскільки він має визначити рівень знань здобувача, та прийняти рішення щодо коригування програми навчання з тим, щоб домогтися найкращого засвоєння пройденого матеріалу. За потреби студент може отримати консультативну допомогу викладача, спілкуючись з ним в онлайн режимі, безпосередньо використовуючи Інтернет як засіб зв'язку (web-чат, IRC, ICQ, інтерактивне TV, web-телефонію, Telnet) [7, с. 12].

Опрацювавши літературні джерела та проаналізувавши сучасний стан розвитку дистанційного навчання в Україні, можна оцінити результати даного процесу. Так, у межах нашого дослідження ми проводили констатувальний етап педагогічного дослідження. Для проведення дослідження було складено анкети для здійснення моніторингу знань щодо актуальності дистанційного навчання в системі вищої професійної освіти. В дослідженні взяли участь студенти 3–4 курсів факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв в кількості 86 осіб.

Анкетування показало, що 35% студентів вважають, що реформування сучасної початкової освіти дуже важливе для майбутнього України та підготовки майбутнього покоління нашої держави. Більше половини респондентів (це 65%), які брали участь у нашому дослідженні відповіли, що реформування початкової школи важливе для нашого суспільства.

Проаналізувавши наступне питання, яке пов'язане зі ставленням студентів до впровадження технологій дистанційної освіти показало, що 65% майбутніх педагогів підтримують. На жаль 27,5% студентів не підтримують впровадження. Вони вважають, що найкращі знання можна отримувати тільки навчаючись на денному формі, тоді як 7,5% респондентів взагалі нейтрально ставляться до таких впроваджень.

Дискутуючи над питанням чи є дистанційне навчання альтернативою традиційному. Ми дійшли такого висновку за результатами досліджень:

– Половина студентів (50%) стверджують, що традиційне і дистанційне навчання можуть бути поєднані без втрати якості навчання.

– 15% майбутніх вчителів дійшли висновку, що дистанційна освіта має право на існування, проте якість навчання може дещо знижуватися у порівнянні з традиційним.

– 7,5% впевнені, що системи дистанційного навчання істотно знижують якість навчання, і вони не потрібні.

– Окремим студентам (2,5%) було важко визначитися з відповіддю.

На думку, більшості майбутніх вчителів початкової школи (65%) використання дистанційних технологій сприяють підвищенню рівня ефективності освітньої діяльності. Деякі студенти це 35% вважають, що вони істотно не впливають на рівень знань.

Велика кількість респондентів, яка становить 87,5% – визначила, що отримати реальні знання в процесі дистанційної освіти можливо, але це залежить від індивідуальних особливостей самоорганізації особистості та її мотивації до самоосвітньої діяльності. Варто зазначити, що деякі сучасні студенти не можуть навчатися за традиційною системою світи, але вони мають велике бажання отримувати знання, здобувати професію, і тут система дистанційного навчання є дуже важливою і актуальною. Особливо, коли в цьому постійно допомагають викладачі. З цим не погодилося всього 12,5% студентів.

У Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка впроваджена дистанційна освіта про, це знають всі студенти (100%). Користуються дистанційною формою навчання (35%) студентів, в основному це студенти які мають індивідуальний графік навчання.

Аналізуючи остання питання нашої анкети ми дійшли висновку, що 85% майбутніх педагогів (які користуються системою дистанційної освіти на факультеті) задоволені результатами впровадження дистанційного навчання, 15% не визначилися з відповіддю.

Отже, щоб вирішити проблему якості освітніх послуг, що отримують студенти дистанційної форми навчання, викладачі мають розвивати і впроваджувати інформаційні технології, які сприяють розвитку дистанційної освіти. Дистанційне навчання в університеті дає студентам можливість цілодобового доступу до навчальних матеріалів, постійну підтримку й консультації викладачів та методистів on-line, відео-лекції, віртуальні тренажери та інші технологічні рішення для забезпечення ефективного процесу навчання.

Висновки. Очікування суспільства, що стоять сьогодні перед школою і які проголошені в стратегічному документі української освіти – Національній доктрині розвитку освіти, спрямовані на перехід освітньої системи на новий тип гуманістично-інноваційної освіти, її конкурентоспроможність у європейському та світовому освітніх просторах, формування покоління молоді, що буде захищеним та мобільним на ринку праці, здатним робити особистий духовно-світоглядний вибір, матиме необхідні знання, навички та компетентності для суспільної інтеграції.

Вищезазначене вимагає від сучасної школи особливо серйозних реформаційних кроків щодо оновлення змісту освіти та щодо застосування нових педагогічних підходів до навчання, впровадження інформаційних та комунікаційних технологій, які модернізують процеси розвитку суспільства.

У сучасній школі повинна працювати творча особистість вчителя, яка володіє системними знаннями, новими педагогічними технологіями, готова до постійного самовдосконалення, саморозвитку. Саме на це спрямована індивідуалізація професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів. Отже, основною метою сучасної професійної освіти є підготовка висококваліфікованого, конкурентоздатного фахівця з високим рівнем сформованості комплексних кваліфікаційних умінь, здатного до ефективної роботи за спеціальністю на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності. Звідси, є важливим створення системи дистанційної освіти та забезпечення загальнонаціонального доступу до освітніх ресурсів шляхом використання сучасних інформаційних технологій та телекомунікаційних мереж, створення умов для реалізації громадянами своїх прав на освіту.

Використані джерела

1. Баніт О.П., Буга Н.Ю. Роль дистанційного навчання в розвитку вищої освіти. *Сучасні освітні технології дистанційного та електронного навчання: збірник тез доповідей на Всеукраїнському науково-методичному семінарі з елементами вебінару*. Харків, 2017. С. 4–5.
2. Биков В.Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України. *Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології: кол. монографія / В. Ю. Биков, О. О. Гриценчук, Ю. О. Жук та ін. / Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання*. Київ, 2015. С. 77–140.
3. Веремчук А. Проблеми і перспективи дистанційного навчання у ВНЗ. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. №7. 2013. С. 319–325.
4. Волобуєва Т.Б. Самовчитель з організації дистанційної освіти. Харків, 2010. 256 с.
5. Губанова А.О. Методика проведення навчальних занять у формі тьюторіала. *Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. Вип. 9. Ч. 2. Кіровоград, 2016. С. 100 – 107.
6. Дистанційна освіта в країнах світу: що, де і як. URL: <http://www.chasipodii.net/mp/article/1369/>.
7. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія: *матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) / відп. ред. Л.Б. Ліщинська*. Вінниця, 2017. 102 с.
8. Згуровський М.З. Розвиток системи дистанційної освіти в Україні. *Proceedings of the Meeting of ITE Focal Points in CIS Countries on UNESCO Cross-Cutting Project «Higher Education Open and Distance Learning Knowledge Base for Decision Makers», Ukraine, National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute»*. – Kyiv, October 10–12, 2002. – 167 pp.
9. Клокар Н. Методологічні основи запровадження дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації. *Шлях освіти*. 2012. № 4 (46). С. 38–41.
10. Колесник Н.Є. Педагогічні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування предметно-перетворювальної компетентності учнів. *Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк*. Житомир, 2016. С. 376–393.

11. Міненко А. О. Професійний саморозвиток майбутнього вчителя початкової школи : теорія і практика: монографія. Київ, 2015. 412 с.
12. Прасов Н. О. Особливості підготовки майбутніх вчителів початкових класів в умовах застосування кредитно-трансферної системи організації навчального процесу. *Науковий вісник МДУ імені В. О. Сухомлинського*. Миколаїв, 2011. Вип. 1.33. С. 116–119.
13. Самолюк Н., Швець М. Актуальність і проблемність дистанційного навчання. *Національного університету водного господарства та природокористування*. Рівне, 2013. С. 91–99.
14. Сухомлинська О.В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем. Київ, 2003. 68 с.

Minenok A., Cherednychenko Y., Donets I., Turchina I.

**RESEARCH OF PECULIARITIES
OF THE STRUCTURE OF THE IMPLEMENTATION
OF DISTANCE TRAINING TECHNOLOGIES IN PROFESSIONAL PREPARATION
OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS**

The article analyzes important aspects of the modernization of the educational industry and its transformation. The current stage of the development of primary education in Ukraine is characterized by a special intensity and scale of transformations, which are caused not only by the actual tasks of forming a young person, but also by the orientation of the education system to the global integration processes taking place in the conditions of information and globalization.

The authors note that new pedagogical teaching technologies are developing and implementing in modern conditions in higher educational institutions, which provide ways to implement the content of education according with the training programmers using a system of forms, methods and means of teaching that promotes highly effective preparation of future teachers.

Distance learning is considered as an important individualized process of transferring and mastering of knowledge and skills that occurs through the indirect interaction of distance learning participants in a specialized environment, which is created on the basis of modern psycho-pedagogical and information and communication technologies. Due to the importance and relevance of ways to optimize the distance learning in higher education institutions, the research was conducted at the Faculty of Preschool, Primary Education and Arts with the students of the "Primary Education" branch.

The results of the qualifying experiment allow us to substantiate the expediency of introducing distance learning technologies in the preparation of future primary school teachers. The peculiarities of the structure of the introduction of distance learning teaching technologies in the process of professional training are revealed, and the main purpose of using distance learning in higher educational institutions is to provide access to electronic educational resources through the use of modern information technologies and telecommunication networks.

The conducted research does not show all the problems and needs further substantiation of the basic principles of the processes of introduction of distance learning technologies in the preparation of future primary school teachers.

Key words: *educational process, innovative technologies, distance learning, distance learning, future teacher of elementary school.*

Стаття надійшла до редакції 03.06.2018 р.